

Universitat de Lleida

GUIA DOCENT
PROTOHISTÒRIA D'EUROPA

Coordinació: ALONSO MARTINEZ, NATALIA

Any acadèmic 2017-18

Informació general de l'assignatura

Denominació	PROTOHISTÒRIA D'EUROPA			
Codi	100011			
Semestre d'impartició	2N Q(SEMESTRE) AVALUACIÓ CONTINUADA			
Caràcter	Grau/Màster	Curs	Caràcter	Modalitat
	Grau en Història	2	OBLIGATÒRIA	Només examen
Nombre de crèdits ECTS	7,5			
Crèdits teòrics	0			
Crèdits pràctics	0			
Coordinació	ALONSO MARTINEZ, NATALIA			
Departament/s	HISTORIA			
Distribució càrrega docent entre la classe presencial i el treball autònom de l'estudiant	74 hores presencials 113,5 hores no presencials			
Informació important sobre tractament de dades	Consulteu aquest enllaç per a més informació.			
Idioma/es d'impartició	Català Altres idiomes: Anglès, francès, espanyol			
Horari de tutoria/lloc	Despatx 1.30 Dim. 11,30-13,30 h			

Professor/a (s/es)	Adreça electrònica professor/a (s/es)	Crèdits impartits pel professorat	Horari de tutoria/lloc
ALONSO MARTINEZ, NATALIA	nalonso@historia.udl.cat	0	

Informació complementària de l'assignatura

- Estudi del passat humà en els seus diversos aspectes durant la Protohistòria, en especial referència a Europa

Els objectius d'aquesta assignatura són extensos, ja que cal tenir en compte que per a molts dels alumnes aquest serà l'únic contacte amb aquesta disciplina al llarg de la seva carrera universitària, mentre que per altres serà la primera assignatura que els posarà en contacte amb la disciplina en la qual s'especialitzaran. Per això ha de complementar uns continguts suficientment generals com per a que aquells i aquelles estudiants que no prossegueixin estudis relacionats amb la prehistòria tinguin un coneixement dels processos més rellevants, i que els que s'especialitzaran en Prehistòria i/o Arqueologia aconseguixin unes bases a partir les quals continuar els seus estudis.

Des del punt de vista dels continguts:

- Proporcionar un panorama general dels processos de canvi històric que van tenir lloc amb el desenvolupament de les societats complexes a Europa durant l'Edat del Bronze i el primer Ferro, de manera que sigui possible conèixer els processos socials que condueixen a les societats de tipus estatal d'aquesta darrera.

Des del punt de vista de les competències i habilitats, s'incidirà especialment, a més de les competències generals definides el Pla del Grau, en:

- Incentivar la lectura, de manera que la irrupció de les noves tecnologies en l'ensenyament superior no comporti el desús i l'oblit de les pràctiques tradicionals de consulta bibliogràfica.
- Treballar les capacitats d'expressió escrita, la capacitat de síntesi, l'estructuració dels continguts del missatge, la transmissió d'idees, etc.
- Adquirir coneixements de la terminologia bàsica de la Protohistòria

Objectius acadèmics de l'assignatura

Veure apartat competències

Competències

Competències	Objectius formatius
Coneixement detallat d'un període específic del passat, centrat en un o més col·lectius humans concrets	O1: Adquirir els coneixements bàsics imprescindibles sobre la Protohistòria europea (les principals etapes protohistòriques i la seva localització temporal), particularment aquells referits als processos de canvi social, de manera que l'alumne compregui el valor d'aquest període en el conjunt de la història europea
Coneixement de la metodologia pròpia de la matèria	O2: Familiarització amb les bases metodològiques de la Protohistòria i amb el registre empíric sobre el qual es treballa, és a dir, la cultura material
Consciència que el debat i la investigació històrica estan en contínua construcció	O3: Apreciar, a través d'exemples referits al període, com es van construir i contrastant hipòtesis

Continguts fonamentals de l'assignatura

Bloc 1.- Introducció a la Protohistòria

Tema 1.- El concepte de protohistòria: una visió historiogràfica. Qüestions de metodologia i cronologia. Sincronies i diacronies entre el Mediterrani Oriental i la resta d'Europa. Les cronologies absolutes. El concepte de "cultura arqueològica", mètode i límits

Tema 2.- La multiplicitat de formacions socials i la seva caracterització: Tribus simples i complexes i estats antics. Els Grans Homes i les diferents formes del Cabdillatge.

Bloc 2.- Els primers metal·lúrgics i el desenvolupament dels primers cabdillatges informals

Tema 3 - Variacions en les estratègies econòmiques. L'aparició de la metal·lúrgia: coure, or, plata, plom

Tema 4.- La qüestió indoeuropea: una perspectiva arqueològica

Tema 5.- Els grups calcolítics: expansió poblacional i canvi socioeconòmic

Tema 6.- El fenomen campaniforme

Bloc 3.- L'inici de la complexitat a l'Europa del II mil·lenni (Bronze inicial = Bronze Antic i Mitjà)

Tema 7.- Economia agrària, contactes i intercanvis. Innovacions tecnològiques en la producció i el transport. Comunicacions marítimes, fluvials i terrestres. Les economies de béns de prestigi.

Tema 8.- Les civilitzacions egees i la seva influència sobre el context europeu.

Tema 9.- El bronze inicial als Balcans i Europa Central: les cultures d'Otomani i Monteoru. les cultures d'Unetice i els Túmuls

Tema 10.- El bronze inicial al Mediterrani Central i Occidental: Itàlia i les illes. la Península Ibèrica i les Balears

Tema 11.- El bronze inicial a l'Europa Atlàntica: Gran Bretanya, França i la Península Ibèrica

Bloc 4.- El desenvolupament de les societats complexes i els grans sistemes regionals del final de l'edat del bronze i la l'edat del ferro i els primers estats arcaics a Europa

Tema 12.- La crisi de les estructures sociopolítiques de la Mediterrània oriental en el s. XIII a.n.e

Tema 13.- El bronze final: una era de canvi. El desenvolupament tecnològic. La circulació de béns i de coneixements. Interacció i fenòmens d'emulació i contacte cultural.

Tema 14.- El bronze final centroeuropeu: la Cultura dels Camps d'Urnes

Tema 15.- El bronze final a la Mediterrània central i occidental: Itàlia i les illes i la Península Ibèrica

Tema 16.- El bronze final atlàntic: Gran Bretanya, França i la Península Ibèrica

Tema 17.- L'edat del ferro. Tecnologia i metal·lúrgia del ferro. L'expansió de la metal·lúrgia del ferro i les seves conseqüències. Bases econòmiques i socials. L'expansió comercial fenícia i la colonització grega: El paper d'una i altra en els processos de canvi cultural

Tema 18.- La transició a la civilització protourbana a la Mediterrània Centro-occidental i a l'Europa Central: Etruscs, tartèssics i celtes. el Villanovà, la civilització Lacial i el període orientaltzant a Itàlia. Tartessos i el període orientaltzant andalús i extremeny a la Península Ibèrica. L'edat del Ferro a l'Europa central.

Eixos metodològics de l'assignatura

Activitat	CODIFICACIÓ / descripció / tipologia TPD	O*	G*	HP*	HNP*
Classe magistral (M)	Vegeu temari i cronograma	01-02	1	60	60
Seminaris (S)					
Pràctiques (P)	P1: Ceramologia P2: Comentari de text P3: Minería i metal·lúrgia P4: Manufactura tèxtil P5: Comentari de text	02-03	1	10	9,5
Treballs (T)	T1: Treball escrit individual	01-02-03	1	-	50
Tutories (Tut)	Tut : Individual (discrecional)				
Altres (AA)					
Avaluació (AV)	Vegeu taula de mecanismes d'avaluació	01-02-03	1	4	-
TOTAL				74	113,5

O: Objectiu. G: número de grups implicats en l'activitat. HP: hores presencials de l'alumne. HNP: hores no presencials de l'alumne.

Sistema d'avaluació

mecanismes d'avaluació	codificació / descripció-criteris / tipologia TPD	observacions	O*	activitat	%*
Assistència i participació (As)	As: Forma part de la nota final	Full d'assistència		Totes les presencials	15
Taller d'avaluació (TA) (Examen)	TA1: prova escrita sobre el conjunt del temari TA2: prova escrita sobre el conjunt del temari	Comentari de text amb les fonts i la documentació que desitgi l'alumne Desenvolupament d'un tema sense fonts ni documentació		Totes les presencials	25 25
Informe (In) / Treballs (T)	T1: Treball escrit individual			Totes les presencials	35
Altres (A)					
TOTAL					100

O: Objectiu. %: percentatge en la nota final.

Nota: no hi ha examen de recuperació

Bibliografia i recursos d'informació

BÀSICA:

Cunliffe, B. (ed.) 1998 *Prehistoria de Europa Oxford*. Ed. Crítica, Grijalbo-Mondadori, Barcelona.

Delibes, G., Fernández Miranda, M. 1993 *Los orígenes de la civilización. El Calcolítico en el Viejo Mundo*, Ed. Síntesis, Madrid.

Harding, A. F. 2003 *Sociedades europeas en la Edad del Bronce*. Ariel Prehistoria, Barcelona.

Kristiansen, K. 2001 *Europa antes de la Historia*. Ed. Península, Barcelona.

Renfrew, C., Bahn, P. 1993 *Arqueología. Teorías, métodos y práctica*, Ed. Akal, Madrid.

Wells, P.S. 1988 *Granjas, aldeas y ciudades*. Ed. Labor, Barcelona.

COMPLEMENTÀRIA:

Alcina, J. (coord.) 1998 *Diccionario de Arqueología*, Alianza Ed., Madrid.

Barandiaran, I. et alii 1996 *Prehistoria de la Península Ibérica*. Ed. Ariel, Barcelona.

Blasco, C. 1993 *El Bronce Final*, Ed. Síntesis, Madrid.

Briard, J. 1985 *L'Age du Bronze en Europe (2000-800 av. J.C.)*. Col. des Hesperides. Ed. Errance, Paris.

Cavalli-Sforza, L.L. 1997 *Gens, pobles i llengües*. Ed. Proa, Barcelona.

Champion, T. et alii 1988 *Prehistoria de Europa*, Ed. Crítica, Barcelona.

- Dickson, O. 2000** *La Edad del Bronce Egea*, Ed. Akal, Madrid.
- Eiroa, J.J. et alii 1999** *Nociones de tecnología y tipología en Prehistoria*, Ed. Ariel, Barcelona.
- Gamkrelidze, T.V., Ivanov, V.V. 1993** "La protohistoria de las lenguas indoeuropeas" a *Orígenes del Hombre moderno*. Libros de Investigación y Ciencia, Barcelona.
- Guilaine, J. 1994** *La mer partagée. La Méditerranée avant l'écriture. 7000-2000 avant Jésus-Christ*. Hachette, Paris.
- Johnson, A., Earle, T. 2003** *La evolución de las sociedades humanas*, Ariel Prehistoria, Barcelona.
- Lichardus, J. et alii 1987** *La Protohistoria de Europa. El Neolítico y el Calcolítico*, Ed. Labor, Barcelona.
- Mohen, J.P. 1992** *Metalurgia prehistórica. Introducción a la Paleometalurgia*, Ed. Masson, Barcelona.a.
- Renfrew, C. 1993** "Orígenes de las lenguas indoeuropeas" a *Orígenes del Hombre Moderno*. Libros de Investigación y Ciencia, Barcelona.
- Ruiz, A, Molinos, M. 1993** *Los Iberos. Análisis arqueológico de un proceso histórico*, Ed. Crítica, Barcelona.
- Sherrat, A. Y Sherrat, S. 1988** The archaeology of Indo-European: an alternative view, *Antiquity* 62: 584-595
- Treuil, R. et alii 1992** *Las civilizaciones egeas del Neolítico y la Edad del Bronce*, Ed. Labor, Barcelona.